LES DONES MIGREM AMB ELS NOSTRES DRETS

UN PROJECTE DE FARMAMUNDI | MARÇ 2024

SALUT SEXUAL I REPRODUCTIVA, UN DRET MOLT LLUNYÀ PER A LES DONES MIGRADES

L'ONG Farmamundi impulsa un projecte que pretén estendre una xarxa global per empoderar dones centreamericanes per lluitar contra les vulneracions sexoafectives

Carla Mallol

Els avortaments al meu país els has de viure i mantenir de forma clandestina i en silenci". "Fa cinc anys que visc a Barcelona, hi estic empadronada, però encara no tinc papers, em van denegar l'exili". Són només dues veus de les moltes que s'han sumat al projecte "Connectant la defensa de drets sexuals i reproductius (DSDR) del sud i nord global" impulsat per l'ONG Farmamundi i que compta amb la col·laboració d'entitats de dones centreamericanes com Mujeres Pa'lante, Mujeres Migrantes Diversas o les integrants del Colectivo Mujeres de Matagalpa (actualment dissolt per ordre de les autoritats a Nicaragua), entre altres.

La iniciativa vol endinsar-se de manera transversal en l'empoderament i la lluita contra les vulneracions de drets sexuals i reproductius en dones centreamericanes residents en països com Nicaragua, Hondures, El Salvador i Guatemala i també migrades a Catalunya. El projecte posa el focus en la promoció de la salut afectiva, sexual i reproductiva i explora la problemàtica a través d'enfocaments basats en el gènere, la diversitat i la interseccionalitat. Per fer-ho s'ha treballat des del concepte *cadena global de cures*, és a dir, teixint una xarxa de vincles entre persones d'arreu del món per tal de revertir la seva situació. S'han activat diverses accions per estudiar i conèixer el context dels col·lectius afectats al voltant dels drets sexuals i reproductius i s'han dut a terme formacions a dones i futures professionals de la sanitat.

Diverses dones, tant a Catalunya com a l'Amèrica Central han pogut participar en tallers i reunions per posar sobre la taula com el context i la situació al seu país d'origen pot arribar a repercutir en els seus drets i en l'atenció de la salut afectiva, sexual i reproductiva en un moment de migració.

D'aquestes trobades va sorgir el lema "Les dones migrem amb els nostres drets" i han permès a les participants, a través de les seves experiències i vivències pròpies, trobar punts comuns i evidenciar les desigualtats amb les quals es troben. Moltes d'elles han compartit que topen amb la impossibilitat d'aconseguir legalitzar la seva situació administrativa un cop migren en un altre país, en uns estats que les fan vulnerables socialment. Asseguren també que són objecte de racialització i que només tenen accés a feines relacionades amb la cura, on sovint treballen més hores de les convingudes. Igualment, han pogut constatar que moltes són víctimes d'agressions sexuals, la majoria d'elles sense conseqüències legals per por a denunciar-les o per no disposar de suficient informació per fer-ho, a causa de l'aïllament que pateixen, pel desconeixement dels seus drets o pel fet de no disposar d'una xarxa d'acollida.

Una altra de les dificultats que adverteixen és que si no disposen d'una situació legal regularitzada no poden rebre assistència sanitària ni un seguiment de la seva salut sexual i reproductiva. Moltes d'elles comparteixen que han patit casos de racisme institucional, manca de

comprensió o una mirada poc intercultural per part del personal sanitari que les ha atès. "Anava acompanyada d'una treballadora social a l'hospital, el metge es dirigia a ella i no a mi que se suposa que era la usuària", va explicar una d'elles.

Aquest biaix repercuteix indirectament en les dificultats amb les quals es troben les dones migrades per poder avortar, sovint a causa del desconeixement, però també perquè arrosseguen una cultura de la criminalització de la interrupció de l'embaràs des dels seus països d'origen i no tenen informació del marc legal vigent a Catalunya. Per aquest desconeixement, algunes continuen practicant avortaments a casa un cop migrades. Cal tenir en compte també que les dones que no disposen d'un codi d'identificació fiscal (CIF) definitiu no poden ser derivades per avortar a centres privats des del sistema sanitari públic, on es duen a terme en moments més avançats de la gestació.

Les testimonis que van participar en el programa han compartit també que, a partir de les seves vivències i percepció, entreveuen una mancança en la diversitat cultural i que la formació del personal sanitari arrossega multitud de prejudicis.

Per altra banda, aquestes dones posen en comú que, tot i disposar de currículums professionals i de vida reconeguts, aquests queden ocults i descartats pel seu color de pell. "Soc psicòloga, amb experiència de treball amb infants i nuclis familiars. Això no em serveix per poder accedir a un lloc de treball", manifesta una d'elles.

Les conclusions extretes en aquestes àrees de treball han servit per posar fil a l'agulla a la qüestió i per fer pressió i incidència en les desigualtats amb les quals es troben aquestes dones. Les demandants reclamen que es compleixi el conveni sobre treballadores domèstiques de l'any 2011 que vetlla perquè que es desplegui un seguiment i una supervisió per part de l'administració en l'àmbit de les seves condicions laborals, salarials, contractuals, de prestacions socials i de desocupació.

Entre altres reivindicacions, aquest col·lectiu demana poder disposar d'un lloc propi per ser ateses i acompanyades en situacions de violència, a més d'espais segurs, feministes i autogestionats per dones i cossos dissidents. A més, volen que funcionàries, personal sanitari i educatiu es formin en una mirada interseccional que tingui en compte les diverses opressions que pateixen les persones, amb l'objectiu de detectar expressions masclistes, racistes i classistes, i poder-les erradicar. D'aquesta manera, l'objectiu final seria atendre i acompanyar correctament les persones que provenen d'altres països. Reclamen, a més, unir veus per denunciar aquestes males praxis a través dels mitjans de comunicació.

D'aquestes trobades va sorgir el lema "Les dones migrem amb els nostres drets" i han permès a les participants, a través de les seves experiències i vivències pròpies, trobar punts comuns i evidenciar les desigualtats amb les quals es troben

D'altra banda, les afectades també demanen que els serveis públics s'adaptin a realitats diverses, per exemple, amb l'establiment d'espais de proximitat per deixar els infants a càrrec quan les dones surten de treballar, revisar el biaix racial en la determinació de les pèrdues de custòdia per part dels serveis socials amb l'argument que no es poden atendre els infants o la creació de circuits d'acompanyament adaptats a les realitats i barreres dels col·lectius vulnerables.

Tant les dones com les participants en el projecte han creat la seva pròpia campanya de difusió, amb el seu lema i materials visuals. Han generat dues iniciatives comunicatives destinades a les xarxes socials centrades a Amèrica Central i a Catalunya, i han pogut realitzar un seguit de pòdcasts enfocats en la temàtica.

Més enllà dels acords i les trobades per posar en comú les seves vivències, el projecte "Connectant la defensa de drets sexuals i reproductius (DSDR) del sud i nord global" ha ofert formació a diverses dones per tal d'enfortir les organitzacions i donar eines a favor de la defensa dels seus drets. A més, aquest eix de treball ha permès poder generar propostes de canvi.

ENFORTIR LA XARXA ENTRE AMÈRICA CENTRAL I CATALUNYA

Soc diabètica, però el sistema de salut no té insulina i me l'he de comprar jo. Hi ha gent que no pot". La Nohemy i l'Antònia –noms ficticis– són dues dones d'El Salvador i de Nicaragua que han visitat Catalunya per debatre i posar sobre la taula la situació que viuen a l'Amèrica Central. Segons detallen, l'avortament està totalment prohibit en països com Nicaragua, El Salvador i Hondures. A Guatemala es permet quan la vida de la mare corre perill, però en la pràctica tampoc s'aplica en aquest supòsit. "Em van criticar al meu poble i van construir un relat segons el qual havia avortat quan tenia sagnats per miomes. Va ser molt dur, encara avui hi ha aquest sol passar", explica una d'elles.

Aquests no són casos aïllats. Les dones que es considera que han tingut un avortament poden arribar a afrontar penes de presó de fins a 35 anys, com ha passat en alguns casos a El Salvador en què la justícia canvia el delicte per homicidi agreujat, sobretot quan hi ha pèrdues obstètriques. Moltes també es troben amb dificultats per accedir a anticonceptius o a mètodes permanents d'anticoncepció en el moment que ho desitgen. En molts casos, abans de començar el procediment, les professionals sanitàries pregunten si les seves parelles homes estan d'acord amb la seva decisió.

A Hondures, la pastilla anticonceptiva d'emergència (PAE) es va aprovar l'any passat. Fins llavors, algunes organitzacions del país s'havien vist obligades a comprar-les a El Salvador per poder assistir correctament aquelles dones que la requerien. Tot i això, i malgrat l'alt índex de violacions, casos d'assetjament als carrers i embarassos en adolescents, cap país centreamericà imparteix l'assignatura d'educació sexual integral a les escoles.

El pes de l'Església i la religió ha acabat influint de manera directa en la legislació actual en l'àmbit de la sexualitat i la reproducció, i s'han convertit en causants de l'estancament d'aquesta situació. Els tabús instaurats a la societat també dificulten que es parli amb normalitat de la salut de les dones, la sexualitat, la diversitat i la prevenció d'embarassos.

Entre altres casuístiques, les diferències de classe social també poden intervenir en el dèficit en l'atenció sanitària universal, ja que en alguns països, per exemple, hi ha persones malaltes que no poden pagar-se els medicaments que necessiten. "Havia de fer un examen que només feien a la capital. Jo vaig poder aconseguir-ho per la privada, però i la que no pot?", remarca una de les visitants.

El discurs culpabilitzador, amb comentaris i conductes masclistes, que es reprodueix i es difon a través dels mitjans de comunicació i les xarxes socials agreuja la situació provocant conseqüències com el no reconeixement de la diversitat familiar o del matrimoni entre persones del mateix sexe.

El fet de només admetre famílies formades pel binomi home-dona dificulta el reconeixement legal dels béns compartits o la inclusió de les parelles homosexuals en el sistema sanitari. A més, afavoreix accions discriminatòries en l'àmbit social. Aquests casos no estan emparats per cap llei d'identitat de gènere i, per tant, repercuteixen principalment en col·lectius de persones transsexuals i no binàries. "Jo, com a dona trans, no tinc espais específics per ser atesa i respectada, em miren i em jutgen", explica una d'elles.

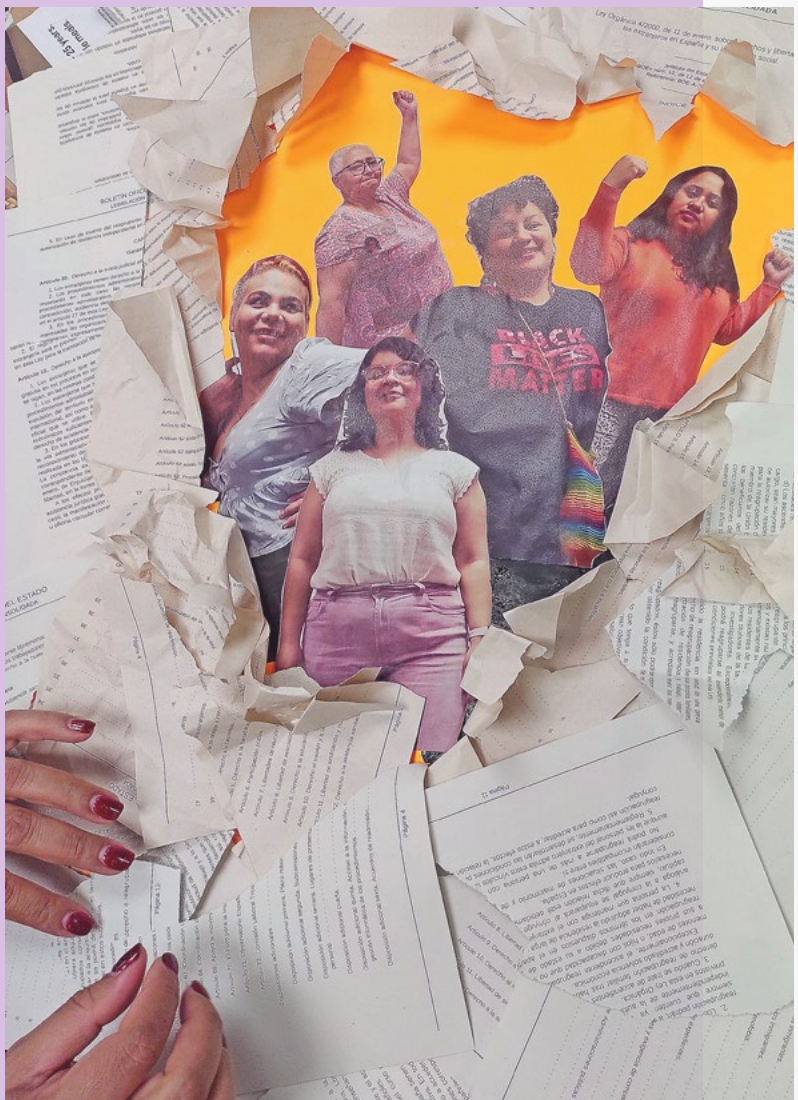

FORMACIÓ A FUTURES SANITÀRIES I TREBALLADORES SOCIALS

Per tal de combatre les discriminacions per raó d'origen, per fer efectiu el compliment de l'agenda 2030 i per promoure una ciutadania conscienciada al voltant la defensa dels drets humans, en el marc del programa s'han impartit una sèrie de formacions acadèmiques a setanta estudiants d'infermeria i treball social.

Han format part d'aquests tallers l'Escola Tècnica Professional Xavier de Barcelona, la Universitat de Lleida, el Campus d'Igualada de la mateixa universitat i l'Institut Tècnic Puig i Cadafalch de Mataró.

La formació ha estat impartida pel Grup de suport al Colectivo de Mujeres de Matagalpa que, a través de les vivències i experiències de dones migrades, han pogut remarcar la importància d'incloure una mirada intercultural i de gènere en l'atenció sexual i reproductiva igualitària.

A més, les futures professionals de la sanitat i del treball social han pogut descobrir amb una visió feminista l'impacte dels processos migratoris utilitzant una metodologia participativa basada en la pedagogia de Paulo Freire.

A través de la mirada transformadora de les històries vitals de les protagonistes, s'han pogut evidenciar les petjades colonials i patriarcals a les quals s'enfronten les dones en els processos migratoris. La formació té l'objectiu que les sanitàries del futur utilitzin una comunicació activa, culturalment apropiada i amb una mirada interseccional.

XARXA INTERNACIONAL I EMPODERAMENT

BRENDA ALVARENGA

Viu a El Salvador, forma part de l'organització Movimiento de Mujeres Mélida Anaya Montes Las Mélidas

"Fer xarxa és compartir experiències i tenir una mirada més àmplia dels drets sexuals i reproductius a escala regional i internacional. És considerar els diversos contextos polítics i condicionants des de les similituds i diferències en els àmbits legals, de salut, culturals i, sobretot, de drets humans enfront de les vulnerabilitats a les quals s'enfronta la gent jove. Les aliances en xarxa ens permeten crear estratègies en conjunt, amb sororitat i per a la incidència política en tots els espais a escala local i internacional amb les i els prenedors

DONAR VEU

GRECIA VILLALTA

Nascuda a El Salvador i actualment resident a Catalunya

"És quan creem xarxes que realment ens unim d'un extrem a l'altre. Coneixem la realitat d'altres llocs del món i veiem que la necessitat de defensar i garantir els drets sexuals, afectius i reproductius existeix arreu i no només a una part del món. Creem xarxa per tenir una mateixa lluita i un mateix pensament i així aconseguir que aquests drets es puguin respectar. Aquest projecte m'ha donat l'oportunitat de desfogar-me, d'explicar la meva història. M'ha donat veu,

PRÀCTIQUES FEMINISTES COMUNITÀRIES

PAULA SANTOS

De l'organització Mujeres Migrantes Diversas (Hondures)

"Com a associació és molt important haver creat i ser part d'aquestes xarxes. Ens hem connectat, hem tingut l'oportunitat de compartir espais i de poder veure les necessitats que hi ha, buscant on, conjuntament, hem de fer incidència. Participant en aquests espais, com a moviment de dones autoorganitzades, estem mostrant que és possible crear un coneixement des de la construcció col·lectiva. Un coneixement que també impulsa i motiva altres dones a participar d'espais propis i ampliar vincles de solidaritat i sororitat. I és que hem d'estar presents als llocs on ens diuen que som absents, on ens volen invisibilitzades, com a Europa. Llocs on nosaltres sempre aportem coses, amb la nostra feina, les nostres cures, les nostres vides. On aportem aquella energia vital que és molt invi-

ESPAIS SEGURS

MARJORIE CHIRINOS

És hondurenya i forma part de Mujeres Migrantes Diversas

"Participar en aquest projecte, com a dona migrant, em va aportar molta informació i aprenentatge pel simple fet de compartir experiències amb diverses dones de diferents països i edats. Hem vist que moltes de nosaltres, d'una manera o l'altra, hem viscut experiències difícils i incòmodes pel que fa a la salut física i mental, relacionades amb la sexualitat i la reproducció. Compartint aquestes experiències vam aprendre com algunes de les nostres companyes van poder reiniciar-se i plantejar-se les coses mirant endavant. També s'hi suma el fet de poder-ho parlar en un espai segur on,

de decisions. Fer xarxa ens empodera en matèria de drets humans, sexuals i reproductius, en formació i eines metodològiques i creatives, en crear aliances estratègiques. A més, l’experiència de la gira per a la incidència política internacional ens va permetre ser interlocutores de les nostres companyes migrants i dels nostres països. Vam visibilitzar i sensibilitzar diversos actors sobre els nostres contextos de país entorn les vulneracions de drets, avanços i retrocessos; i també les demandes recopilades durant el projecte en favor de les dones perquè es prenguin en consideració en els posicionaments i normatives internacionals i puguin incidir en els diferents territoris”.

m’ha deixat treure allò que jo duia dins i mai havia pogut expressar. Allò que pensava, però no sabia si hi havia més gent que havia passat el mateix que jo. I amb això ens hem adonat de la importància de donar veu i que ens la donin a nosaltres, per parlar i dir allò que no està bé. És molt necessari que aquest projecte segueixi perquè hi ha moltes persones a les quals se’ls estan violant i negant els seus drets sexuals i reproductius, i viuen callades i soles davant una gran força contra la qual no poden lluitar. Així veiem que no estem soles, que la unió fa la força, i això ens aporta molt”.

sible davant del capitalisme devorador. Hi ha mecanismes que reprodueixen aquest sistema capitalista que ens oprimeix. Dins d’aquests mecanismes, les dones, com sempre, hem estat utilitzades com a objecte d’intercanvi i com a eina de guerra. Com a resposta, hem d’organitzar-nos en xarxes de suport i buscar en comunitat els nostres propis mecanismes per poder sanar els nostres cossos i els nostres entorns, per poder ajudar als nostres fills i filles per tal que trobin també el camí i buscar una transformació social que sigui vivible per a totes. Necessitem pràctiques feministes comunitàries en el nostre dia a dia per fer-nos més visibles. Participar de projectes com aquest i acabar publicant un suplement demostra amb fets la importància d’aquestes pràctiques”.

en expressar-nos, també hem pogut ajudar altres persones. I això és molt important i molt gratificant, i és el que volem que passi, que ens ajudem mútuament. Ara mateix les xarxes socials són un dels mitjans amb més impacte a la societat, i per això és molt important generar i crear vídeos per a joves, però també per a dones de més edat. Vídeos amb informació sobre els drets que tenim, tant els sexuals com els reproductius, que ajudaran a fer possible que aquests temes en algun moment deixin de ser un tabú i que aprenguem a conèixer-nos i gaudir de la nostra sexualitat sense patir per les seves conseqüències o tenir remordiments de què diran”.

Produeix

www.directa.cat

C. Riera d'Escuder,38,

nau 1, planta 1

08028 Sants (Barcelona)

935 270 982 | 661 493 117

directa@directa.cat

COORDINACIÓ I EDICIÓ:

Carla Benito i Eloi Latorre

CORRECCIÓ

Aisha Seck

MAQUETACIÓ

Mercedes Sánchez

PORTADA

Maria Conill

farmamundi

Agència Catalana de Cooperació al Desenvolupament

Generalitat de Catalunya